

sopegarfa amb el mall de l'altre i el ritme que porten al picar a l'enclusa, els gufa magníficament en el treball.

El passar la farina, el batre, el trinxar la carn, el llaurar, el breçar les criatures, el teixir a mà, el remar i moltes altres feines, estan subjectes a ritme, molt diferent un d'altre, segons els casos.

El solc llarg, inacabable, de l'arada, porta la cançó de les notes sostingudes com acords d'orga. El moviment de les ganivetes, lleuger i ràpid, per a trinxar la carn, porta el ritme seguit, seguit, acompanyat de frase curta i així respectivament en tots els treballs. En els balls, el tot és el ritme, perquè si en les feines és sempre el mateix, en els balls varia sovint a vegades i per això hi ha dances de música pobra i de lletra incongruent. Allí no es necessita inspiració literaria ni musical, sinó marcar els passos i els moviments.

Hi ha, pel contrari, cançons de gran valor poètica i musical, perquè es volen demostrar afectes bellament dits i bellament cantats, tal com correspon a l'objecte que les dicta. Així tenim per exemple la nadala «El cant dels aucells» en que el poble celebra el naixement del Jesuset.

Les cançons populars, són la manifestació més formosa del Folklore; però es perd perquè la societat evolucionaria i la moda capritxosa les escombria. Un «couplet» cantat per la Meller és après desseguida i repetit per tot arreu, arribant als pocs dies a l'últim recó de les nostres encontrades. A més, s'ha de tenir present que la que canta en públic cançons populars, si té una mica de veu, generalment les abandona per a entregar-se a la romança de saló i a l'aria d'òpera o de zarzuela. Fa més distingit o bé, i en aquest cas s'ha de respectar la decisió, abandona la cançó popular perquè no és recompensada com les últimes.

No volem pas dir que aquests gèneres no s'hagin de conrear. Es una manifestació artística com qualsevol altra i en un concert hi escauen més bé que no pas les cançons tradicionals, perquè la romança, el «lied» i la «cavatina», són fetes pel teatre i pel saló. Però d'això a oblidar el propi, hi ha un món de diferència.

Que facin cantar a una noia que fa puntes una cançó picaresca o de ritme viu, i la imaginació la destorbarà o els dits se li embolicaràn perquè el ritme la farà equivocar.

Que vulguin fer adormir una criatura breçant-la, tot cantant un vals de les operetes vieneses que están de moda i el breçol es mourà com un vaixell en mar grossa, clavant bandades per aquí i per allà.

Cada cosa té el seu mitjà propi. La cançó popular és insubstituïble per al que ha sigut creada, com ho és el «couplet» i la romança.

Deixem les unes per a la senzillesa de fòra, els esplais de les criatures, la companyia del treball i el callu de la llar. Deixem les altres per al cafè-concert, el teatre i els salons.

ROSSEND SERRA i PAGÉS.

NOTA: Creiem acabar-ho en el nombre proper. No podem puntualitzar-ho tot en un sol article.

La Naturalesa i la Historia

Curs monogràfic de filosofia de don Pedro Dorado i Montero a l'Institut

ELS temes del professor de Salamanca es titulaven: *Lugar del hombre en la Naturaleza; El problema metafísico y religioso; El problema psicológico; El problema social o histórico.*

El curs de don Pedro Dorado Montero no ens agradà gens. Això en cap manera significa, que dit professor no sigui un savi. El problema filosòfic cada ú el planteja com bé li sembla. Més, l'anunci del curs semblava que era destinat, principalment, a despertar inquietuts, i sobre el particular jo ignoro si els demés assistents quedaren satisfets.

Una filosofia que parteixi de l'home enganxat a la cinia metafísica, és una filosofia que ens desplaui. Des del primer moment, quan es procedeix amb franquesa, que és com ho feu don Pedro Dorado Montero, s'ha de manifestar, que el problema es conclou en donar voltes i voltes alentorn d'un punt.

La evolució de la intel·ligència, la evolució biològica, la biologia tota, prova que la vida i ses activitats no marxen circularment, sinó que segueixen una via ascendent, convertint l'existència en quelcom cada vegada més complicat en sa estructura i amb més unitat, en canvi, en la funció.

La filosofia moderna, deslliurada gran part d'ella de la metafísica, ha plantejat una serie de problemes que el senyor Dorado Montero quan no els omiï, apenes els senyalà. I són, precisament, aquests problemes els que desperten nostres inquietuts, els problemes que afecten a l'home qui creu errada la metafísica, i per tant que no és tampoc finalista.

De com es plantegei el problema de la naturalesa humana, depenen tots els demés. Jo no sé si és de llei, que l'home es prengui ja bo i fet i amb preocupacions metafísiques i tot, com ho feu el senyor Dorado Montero. Abans d'aquest home hi ha el que no és metafísic, i si tant pensant es volfa, per sobre d'ell hi ha l'europeu intel·lectual.

Més, parteixi's del punt que es vulgui de la evolució humana, que, en l'estudi de l'home, sempre es posarà una qüestió previa: L'home pot estudiar a l'home? Companys de ruta en la llarga evolució, convivint frec a frec hi ha la distància suficient per a mirar-se, o al contrari, són les distàncies d'home a home massa allunyades per a comprendre's un amb altre? Nosaltres sabem que l'aspecte d'una muntanya canvia segons el punt d'observació i que no sembla la mateixa quan la mirem des del seu cim. L'home no pot col·locar-se, respecte de la humanitat, en la mateixa situació que l'home observador de la muntanya, car en la muntanya de la humanitat, l'home hi ocupa un lloc i esclau és allí pels afectes de sa propia biologia. Com, l'home qui estudia a l'home, podrà utilitzar el mètode objectiu, si a pesar d'ell, és participant de la cosa estudiada? Però, també, com explicarà el mètode subjectiu si la individualitat per sí sola ja significa una historia propia? Suposant que la saviesa de l'home pugui un dia envolcallar la totalitat dels problemes humans, donant-se una explicació mecànica de la evolució, podrà mai saber son origen, direcció i

terme? O, en altres paraules: és cognoscible a l'home l'univers, o simplement de l'univers li és cognoscible ço que l'interessa, com ço que no l'afecta?

Una resposta a la senzilla pregunta que ha motivat la qüestió previa, a hores d'ara, no pot pas donar-se. Més això no ha d'ésser obstacle per a seguir filosofant. Que l'home pugui o no estudiar-se, no ens ha pas de fer renunciar a son estudi. Una frase profunda, filla de la raça catalana, diu que les coses es fan fent-les. Així, doncs, plantegem problemes, plantegem al menys aquells que a nosaltres ens interessin.

El problema de la vida és dels més imcomprensibles si l'home, primerament, no es dogmatitza. Per un mecanisme sempre comparable a la fenomenologia dels cossos bruts, els vivents realitzen llurs actes la suma dels quals constitueix la vida. Cl. Bernard suposa en els òrgans i aparells dels individus, una vida directora que amb altres termes ja exposà Kant. Actualment, biòlegs de la talla de Reinke, Driesch i Roux amb criteri finalista i suposant en els organismes la existència d'entitats, expliquen la vida. Però Bergson, més agut i amb més «allure» dirà, que mentre la matèria no és més que un residu de la creació, quelcom que va de baixa, la vida és una contínua ascensió. Els neoescolàstics encara van més enllà: per ells la vida és universal i no hi ha partícula de matèria que no tingui la seva vida, més no pròpia, sinó per dotació. Hi ha aquí quatre criteris ben delimitats: el dels mecanistes, considerant la vida com un fenomen psico-químic; els neovitalistes, des de Kant a Roux, considerant els fenòmens vitals sotmesos a una força estranya a la matèria i dirigits a un fi determinat; la filosofia bergsoniana, més radical encara que la precedent, posa un abim entre la matèria i la vida i aquesta en condició creadora a mida que evoluciona, és a dir, que la matèria sense la vida estaria subjecte a la fatalitat mecànica, i, per últim, els neotomistes, que tenen la vida per cosa d'origen extranatural.

Però la vida no es manifesta sense la matèria; un acte vital no material és absolutament desconegut. Una pila de fets, fortuit un, altres, obtinguts en el laboratori i repetits a voluntat, ensenyen que la vida pot crear-se a qualsevol moment i que no deu ésser tinguda com creada a un moment donat amb privació d'aparèixer nous vivents. Un barril de glicerina durant un viatge en ferrocarril cristallitzà i els cristalls han pogut ésser reproduïts fins a l'actualitat. S'ha assajat de repetir el fenomen per diversos mitjans i els resultats han sigut negatius. Leduc, operant amb diverses substàncies minerals, obté per formació i creixement, sense altres activitats que la dels minerals en presència, formes vegetals i animals de les més variades. Dels experiments de Leduc ne resulta que la nutrició i el creixement es realitzen com en els vivents; és més, les diverses fases de reproducció cel·lular carioquinètica s'han pogut determinar. No seria res d'estrany, doncs, que ja en aquest punt, s'anunciés que la vida es cria en els laboratoris.

Quina interpretació tenen aquests fenòmens en criteri metafísic?

Es dirà: formes arbitràries, capricis de la matèria, però els experiments de Leduc tenen tota la valor de fenòmens científics: igualtat de causa, mateixos efectes. Ara bé: com compaginar les idees que els metafísics tenen sobre la matèria quan aquesta no és res més que un dipòsit d'energia? La radioactivitat és universal; i no en seria una manifestació l'arranjament molecular de les formes de Leduc i l'arquitectura de la molècula orgànica? I si realment passés així, encara restaria preguntar si aquestes operacions es practiquen teleològicament o no.

El problema devé més difícil, al considerar el paper de la estructura del vivent.

Que la morfologia sigui la imposició d'un acte únic de creació, o el resultat d'una sèrie de transformacions, encara no sabem si les funcions orgàniques són originades per la suma d'energia material repartida cegament en el vivent i encarrilada per la estructura, o és la estructura amb els materials que la formen la sola font de les activitats dels sers. Per als filòsofs espiritualistes, l'activitat de la matèria formal dels vivents no és mai original, o al menys llurs actes estan dirigits per una entitat categòricament superior a la matèria. Quan s'examina en detall algunes de les funcions orgàniques, la cerebral per exemple, sembla de distinta naturalesa de les demés, però això succeeix i ha succeït sempre en tots els ordres fenomenals, quan no s'ha disposat d'un aparell de mida. Si, pel contrari, en lloc d'examinar aquella funció de relació, ne prenem una de vegetativa, la producció de calor, es pot observar per mitjà del calorímetre, que un combustible produeix la mateixa força cremat dintre del còs, que en el susdit aparell. Aquests fenòmens, considerats en detall, semblen donar la raó als mecanistes, però els espiritualistes retreuran que ço que caracteritza al vivent és la complicació estructural i la unitat d'acció. Que això s'hagués dit a mitjans del segle passat, podria realment establir una diferència grossa entre el fenomen produït per un aparell artificial i un aparell natural, més avui, la indústria és una bella prova de complexitat formativa i d'unitat funcional.

Aquestes qüestions, per sa índole comparables a les màquines, són per als metafísics qüestions secundàries. El veritable problema humà és el problema del coneixement. Tan ergullosos com estan els mecanistes de la ciència, els filòsofs espiritualistes asseguren terminantment que el veritable coneixement comença més enllà de la ciència; que el coneixement científic seria un coneixement de segon ordre, i que el coneixement pur és la intuïció. Aquesta qüestió, com totes, és de seny examinar-la en son aspecte més senzill. Ningú ha après a comptar amb la taula de logaritmes. Però a l'estudiar el coneixement, s'acostuma a pendre sobtadament a l'home adult, en lloc de fixar-se en la manifestació més simple que es pugui donar, no importa el subjecte. Aquest estudi ha sigut obra d'En Turró. Conèixer, ja és saber; però com es coneix, és una investigació que solament En Turró, que nosaltres sapiguem, ha realitzat. En Turró posa els orígens del coneixement en el desequilibri del mitjà intern, o sigui en les necessitats tròfiques. Aquests coneixements primitius que vulgarment — i també certes persones que no són vulgars — anomenen instints, són veritables operacions intel·lectuals, de manera que l'instint no seria, com preté Le Dantec, una inconsciència, però que en el seu origen haurien sigut actes intel·lectuals. Si experimentalment resulta que el coneixement s'origina per una necessitat, essent moltes les necessitats dels animals, es podria fer la deducció de que les necessitats de la vida vegetativa, les de reproducció i les de relació són els orígens del coneixement. Que la necessitat torna a les persones ingenioses, és una veritat aquesta que es troba incorporada en els adagis de tots els pobles. Goethe, qui valia tant com a naturalista que com a poeta, havia cridat: visca la misèria! Les operacions complexes i sublimes del coneixement considerades sobtadament, és a dir, sense antecedent, sorprenden i són inexplicables. Però aplicant al problema un mètode analític, historiant el seu desenrotllament, precisa admetre que a cada mutació estructural, a cada alteració morfològica corresponia un nou coneixement proporcional a la necessitat sentida i a l'esforç realitzat. Bergson, coincidint amb Le Dantec, en aquest punt determinat, admetent que la intel·ligència humana s'ha format pel contacte de cossos sòlids, hipòtesi que no té pas la generalitat de la que acabem d'exposar. La evolució del coneixement i la

manera de formar-se en un nou individu es practicaria d'una manera semblant a la filogenia i a la autogenia. No n'hi ha prou d'ésser fill d'un savi per a nàixer ense-nyat; a aquest noi, com a tots, els cal començar per l'alfabet, talment com tots els individus provenen de dugues cel·lules sexuals. Però el coneixement, moltes vegades, en lloc de transmetre's per la herència com una de les tantes adquisicions, en qualques casos es comporta com una malaltia i com una vacuna. Progenitors de forta intel·ligència han engendrat fills d'intel·ligència obtusa, completament immunitzats vis a vis del coneixement. Altres, parodiant als fills de tuberculosos, han mostrat una excel·lent predisposició als afers intel·lectuals. Més, l'origen, desenrotlle i transmissió del coneixement difícilment ens farà preveure els límits de la intel·ligència. Ignorem encara si el cervell és un òrguen tan imperfecte com el globo ocular, però no tindria res d'estrany que la potència cerebral pogués ésser augmentada en la manera com la física ho ha fet per la visió. Sigui així, o continuïn les coses en son estat actual, sempre tindrem al davant un altre problema: saber si la esfera cognoscitiva de l'home és enclosa en ço que mediata o immediatament l'interessa, és a dir, si l'afecta solament una part o la totalitat de l'univers. La resolució del problema de la limitació o ilimitació del coneixement estriba en saber ço darrerament apunyat.

Les operacions intel·lectuals han creat coses noves, coses que no existien pas en la naturalesa, creacions perfectament humanes en quant a productes de la intel·ligència. Hi ha, doncs, en el saber de l'home, dues menes de coneixença ben diferenciades: la que és pròpia de sa labor i la que el relaciona amb la naturalesa. La coneixença de les creacions humanes per a certs individus és fàcil; l'altra mena de coneixença exigeix per a fer-se'n càrreg llarg temps. Per això les precocitats sempre es donen en les creacions humanes, mai en l'altra mena de coneixença. Això és comprensible si es té en compte que el cos més afí a l'home, és l'home i per tant les imitacions per a assimilar-se els productes de la intel·ligència han d'ésser reduïdíssimes, si és que existeix imitació, perquè podria ésser que es tractés d'un cas de assimilació física. Les coneixences de relació amb la natura són indubtablement la creació humana més transcendental, però mentre uns filòsofs solament consideren com a tal la ciència, altres pensadors opinen que la ciència és incapaç de proporcionar el coneixement perfecte. Tindríem per consegüent dues menes de coneixences de relació amb la natura, i, des del punt d'obrir de les creacions humanes, tan lligítima és la ciència com la metafísica. En criteri mecanista, el coneixement seria purament científic, doncs, la ciència seria una perllongació de les facultats humanes. Però metafísicament, la ciència afectaria només la superfície del coneixement i una coneixença profunda, que res té que veure amb la ciència, seria la veritable coneixença, ja que la ciència ni sisquera pot ésser utilitzada com a mitjà de progressar en la veritable coneixença.—Aquí, potser, Unamuno retreuria la distinció entre saviesa i saviduria.—Però la coneixença diferencial de la ciència, més alta que la que encloï la ciència: quines proves té sinó les que precisament ha elaborat la pròpia creació metafísica?

* * *

I aquí posem punt. Moltes altres qüestions podríem senyalar, però les indicades son més que suficients per a mostrar com fóra de la metafísica es poden plantejar una pila de problemes filosòfics fortament interessants. Es «naturalment» com gustaríem oir discórrer sobre l'home, perquè, muntar una filosofia apoiada en una causa

immutable, digui's Idea, Noumenos, Absolut, etc., és cosa ben senzilla. No demanava tant Arquimides per a aixecar el món.

Es necessari a Catalunya escampar llevar filosòfica; que la llevar sigui abundosa i variada, i després els fets s'encarregaràn de mostrar quina planta ha nascut i quina llevar no ha germinat en la nostra terra.

Dic aquestes últimes paraules dirigint-me a l'Institut.

M. ROSELL I VILÀ.

Les escoles per a l'ensenyament de l'obrer

I

UNA de les funcions socials que amb més cura hauria de complir tot estat constituït segons les normes naturals de la democràcia, és la de l'educació i instrucció de tots els individus que el componen sense escloure'n ni un.

Que el dret a la vida proclamat per la consciència universal, no es conté pas només que en la sola vida material, i tot home pel sol fet de pertànyer a una societat civilitzada a la que deu retre homenatge i amb la que té una munió de deures a complir, ha de tenir també en ella la salvaguarda dels seus més preuats drets, i el dret a la vida abraça no solament el no morir-se de fam i poder satisfer els desitjos del còs, sinó també els de la seva part espiritual, de l'ànima, que s'obtenen mitjançant una cultura i educació que proporciona a l'esperit els goigs més purs, que fa viure la vida de l'esperit, vida espiritual i perfecció de l'ésser. El dret a la vida significa dret a la cultura, car viure és perfeccionar-se i cultura és perfecció.

I en el transcurs del temps se ve observant, que aquesta funció social la compleix l'Estat parionament amb les normes segons les quals estigui constituït. Com menys civilitzat i socialitzat està el món, més restringit es veu el dret a la instrucció. En les societats primitives, que la governació de l'Estat està acaparada per la classe teocràtica, el conreu de les veritats que formen un còs de doctrina, és patrimoni exclusiu dels sacerdots, formant una cleda apart; i en aquests estats teocràtics, la difusió cultural és mínima i el poble no disposa de mitjans per a instruir-se, arribant fins a ésser punit amb la pena de mort, el que pretengui descobrir els ritus esotèrics que regeixen el desenrotlle de l'enteniment de la classe privilegiada. Així ho hem vist en tots els imperis teocràtics del món; i fins que la governació de l'Estat fou abastada per la noblesa, que formà una nova classe, fins llavors tampoc prengué més difusió la cultura que, nogensmenys, se concretà en aquesta classe; l'aristocràcia de la sang, era pariona de l'aristocràcia del talent i del saber. Llavors tingueren naixença els grans col·legis i pensionats de nobles, que junt amb els convents, abassegaven el saber humà, recintes tancats on no hi podia entrar qui no pertanyés a la classe, o no portés la sang quelcom tenyida de blavor. Calgueren els trasbalsaments tan grans com els representats per les revolucions anglesa i francesa, que afogaren amb aqueixa mateixa sang els privilegis dels grans senyors, per tal de que passés l'Estat a mans de la classe mitja constituïnt-se els estats mesocràtics en qual etapa avui vivim. I de llavors ençà, cumplint-se la llei biològica del perfeccionament de l'ésser,